

AUGUSTIN MOCANU

O mare carte întraurită

Ion Taloș: Omul și Leul

Studiu de antropologie culturală

Editura Academiei Române, București, 2013, 644 pag.

Se pare că de data aceasta, inversând obișnuințele, mă simt în drept să afirm de la început că oricine posedă o privire cuprinzătoare asupra studiilor de antropologie românească din ultimele trei-patru decenii poate accepta aprecierea noastră conform căreia, prin rezultatele concrete ale cercetărilor sale, Ion Taloș a ocupat și deține în continuare un loc de frunte între cercetătorii acestui domeniu.

Nu demult, regretatul etnolog clujean, Ion Șeuleanu scria că Ion Taloș este ... " *etnologul de primă linie din știința românească a momentului.* " (1)

Un strălucit etnolog român sub privirile căruia a poposit spre bună-cunoaștere întreaga producție a domeniului din ultimii 40-45 de ani, referindu-se la *Omul și Leul*, îmi scrie: "*Cartea lui Ion Taloș este impresionantă în toate sensurile. Este autorul a trei monografii. Nu prea îi găsesc egal în privința aceasta.* " (2)

Menționez că, într-o altă misivă, distinsul etnolog scria: "*E o satisfacție pentru noi, oameni de carte, să constatăm că au apărut o serie de lucrări fundamentale: "Dicționarul limbii române" (19 volume, excelent tipărite), "Istoria românilor" (10 volume), "Dicționarul general al literaturii române" (7 volume), volumul al V-lea și ultimul al "Atlasului etnografic al României". Sub semnul P.S., domnia sa continuă: "Nu vreau să uit că monografia lui Ion Taloș o socotesc...printre cele amintite mai sus."*

În prefața numită **De ce Omul și Leul?**, autorul își motivează astfel opțiunea pentru titlul ales: "*Raporturile dintre Om și Leu sunt atât de complexe, încât s-ar putea presupune că Dumnezeu, când a creat "fiarele sălbatice după felul lor", a gândit Leul ca echivalent al bărbatului în regnul animal și l-a înzestrat cu câteva însușiri fizice și comportamentale comune acestuia. Aproape s-ar putea spune că, în anumite perioade istorice, Leul a fost adoptat de societatea umană, iar relațiile existente între oameni: rivalitatea, egoismul, gelozia, dar și capacitatea de a fi devotat aproapelui au fost transpuse și în relația dintre Om și Leu.*" (p. 5)

De asemenea, în **Introducerea: Leul ca factor de cultură**, savantul lămurește chiar de la început chestiunea enunțată în titlu: "*Nici un alt animal real sau imaginar n-a provocat mintea umană într-atâta la creație, cât a făcut-o leul. Forța lui uriașă, ținuta sa maiestuoasă, impunătoare, de atlet, vocea lui, care vine, parcă, de pe celălalt tărâm, au dat frâu liber imaginației umane, care l-a văzut când în poziție de dușman periculos, când în aceea de animal sfânt, de paznic al limitei dintre lumea de aici și lumea de dincolo, când ca partener devotat al*

omului. *Leul însoțește cultura umană, cu intensitate diferită, de la începuturi până în zilele noastre, dând prilej creatorilor să producă opere de artă (sculpturi, basoreliefuri, ceramică, elemente de arhitectură, artă murală, gravuri, gliptică, monede, heraldică) și, bineînțeles, literatură. Vom vedea că aceste produse ale spiritului uman pun în evidență uimitoarea evoluție a leului, de la animalul feroce, la cel de partener egal sau chiar superior omului.*" (p. 7)

Nelăsându-se îngrădit de limitele tematice care apar în extrasele anterioare, autorul, foarte bine documentat, înfățișează prezența leului în cultura umană într-o viziune pluridimensională: temporală, spațială și culturală. Ca argument al acestei aprecieri, din nou savantul are cuvântul: "*Ea [lucrarea sa, n.n. A.M.] dorește să fie o schiță a prezenței leului în cultura umană, a imboldurilor culturale care vin de la el, începând din mileniul al treilea înainte de Christos, fără a se evita niciunul dintre spațiile culturale accesibile autorului. Mai mult, ea include și oralitatea, domeniu neglijat de predecesori. Cantitatea enormă de documente la care am ajuns de-a lungul anilor nu e privită exclusiv din perspectiva unei singure discipline: arheologia, istoria artei, teologia etc., ci dintr-o perspectivă general-culturală, care are în vedere universalitatea, continuitatea și complexitatea fenomenului, din vechime până în Evul Mediu târziu.*" (p.8)

Ceva mai pe scurt și mai simplu vorbind, precizăm:

a. dimensiunea temporală a datelor investigației privitoare la prezența leului în cultura umană acoperă câteva mii de ani, căci pornește din mileniul al treilea înainte de Christos și ajunge până în Evul Mediu târziu, recte, până către finele secolului al XVIII-lea;

b. dimensiunea spațială a studiului include întinsele teritorii din Mesopotamia, Orientul Apropiat, nordul Africii și Europa până în extremitatea vestică a Peninsulei Iberice;

c. dimensiunea culturală, esența întregii cercetări, "are în vedere universalitatea" (p. 8), ceea ce înseamnă că a fost luată în seamă totalitatea creațiilor culturale privind leul indiferent de specificul formelor de manifestare concretă.

Studierea culturii leului în teritoriile locuite de strămoșii noștri traco-daci, daco-romani, străromâni, urmași în curgerea timpului de noi, români, se încadrează în procesul cercetării generale din Europa de sud și est. În acest sens, ne referim la manifestări cuprinse între sec. IV înainte de Christos și primul mileniu de după Christos, creații caracterizate prin prezența sculpturii, gravurii, ceramicii pictate, având ca subiecte: stele și lei funerari, medalioane, mitul despre Hercules în lupta cu leul etc. Într-o concluzie parțială, autorul spune: "*...teritoriul Daciei, al României de azi, e la fel de bogat în monumente leonine ca alte zone europene, doar că monumentele n-au fost cercetate suficient și că unele dintre ele provin din timpuri mai apropiate de noi. Să existe, oare, vreo legătură între această tradiție leonină prelungită la noi și colinda leului, cunoscută pe tot teritoriul limbii române? Cine ar îndrăzni să dea un răspuns?"*(p. 81)

După criteriul tematic, corpul lucrării este structurat în cinci mari capitole: **I. Leul în cultura materială și spirituală;** **II. Creștinismul și leul;** **III. Leul în zoologia antică și medievală;** **IV. Leul în literatura scrisă și V. Leul în literatura orală**, capitol susținut de un bogat *Corpus de texte*, cuprinzând 434 de piese. Acestea li se adaugă în mod firesc aparatul științific al cărții: *Ilustrații* (60); *Bibliografie* (779 lucrări); *Glosar*; *Indice (nume de persoane și de locuri)*; *Summary*; *Contents*. (pp.633 - 637)

Capitolul *Leul în literatura orală* prezintă o mare importanță științifică, deoarece Ion Taloș aduce aici o noutate absolută față de cercetătorii anteriori, care au neglijat acest domeniu; el valorifică în lucrarea sa prezența leului în colinde, motiv specific românesc, absent din patrimoniul de colinde al vecinilor noștri bulgari și ucrainieni.

Autorul supune unui studiu sistematic și riguros cele 434 de variante ale colindei de fecior a *Junelui bun*, acordând atenție unor aspecte ca: tipologizarea textelor, prezentarea tipurilor și subtipurilor pe arii geografice de origine, valoarea estetică și morală a colindei, analiza motivelor principale, paralelă între *Hercules și Junele*, geneza temei și a colindei.

Ca încheiere, redăm ultima frază a acestui capitol deosebit:

"Din perspectiva omului de azi, Colinda Leului - singulară în peisajul culturii de inspirație leonină -, reflectă o gândire superioară prin transformarea adversarului în prieten, iar încrederea pe care Junele o manifestă în puterile proprii aduce o adiere de vânt renascentist." (p. 274)

Note:

1 2009, Romania Occidentalis - Romania Orientalis, p. 613

2. Cele trei mari monografii sunt:

a. - 1973, *Meșterul Manole...*, [vol. I], - 1997, *Meșterul Manole...*, vol. II

b.. - 2004, *Cununia fraților și Nunta Soarelui...*

c. - 2013, *Omul și Leul...*

3. Spre satisfacerea curiozității cititorului, reproducem un text:

Colinda junelui

Pă frunza inelului
Junelui bun (refr.)
Luai urma leului
Până-n vârf ș-a muntelui
Dădui de leuț culcat.
Junel sta și se gând'ea:
O pușca-l-o o lăsa-l-o,
Până junel să gând'ea
Și leul să deștepta
Și din gură așa grăia:
- Ce coți tu, junel, p-aici:
O-n luptă să ne luptăm
O-n săbii să ne tăiem?
Junel din gură grăia:
- Haida-n lupte, că-s d'irepte.
Cum prinsă junel pă leu,
Cum îl prinsă, jos îl pusă
Și-n curele mi-l legă,
Cu aramă mi-l ferecă,
Să coboară-n jos la țară.
Oamenii care-l vedeau
Toți bine mi-l fericau:

- Ferică de aceia maică,
Ce junel o mai scăldat
De duce leu' legat,
Nepuşcat, nevătămat,
Numa-n curele legat.
[Text nr.33, p.327]

